

STRUCTURĂ PSIHICĂ ȘI SPECIFIC FAMILIAL

GEORGETA MITREA

The article is based on the premisis of a complexe relation existing between the social determinat on and the phsyhic features of the human personality. On the one hand, the social determination is able to create specific types of personality. On the other hand, the psychic life has her own determinism able to explain the psychic differenciations between people who are living within the same social context. The experience proves the existence of a difference between the social coordinates and the psychic life.

The author had realised a research of more family types having been focussed on the views, evaluations and conclusions of the interrogated couples on their own families. The article presents just the results of those researches.

Articolul de față pleacă de la premisa unei relații complexe între determinarea socială și trăsăturile psihice (de personalitate). Pe de o parte, specificul social poate crea tipuri de personalitate specifice. Pe de altă parte, viața psihică are un determinism propriu apt să explice diferențierile psihice între oameni care trăiesc în același context social. Apare de multe ori un decalaj între coordonatele sociale și viața psihică, unii oameni prezentând caracteristici care erau tipice pentru un timp social trecut.

Asumându-ne această premisă, am realizat o cercetare la nivelul cuplului conjugal urmărind opinii, judecăți, valorizări în legătură cu viața de familie deci modul în care este concepută familia de către cei doi parteneri. Plecând de la o anume viziune sociologică, am considerat acest mod de gândire, acest sistem atitudinal fie tradițional, fie modern.

Viziunea sociologică de la care am plecat exprimă o poziție oarecum unanimă în literatura de specialitate în modul de caracterizare a familiei tradiționale și a celei moderne. Familia tradițională (în linii mari cea patriarhală) are o serie de trăsături cum ar fi: loialitatea față de familie e mai presus de interesul propriu, femeia este subordonată ca soție și ca mamă, copiii de ambele sexe au roluri precise, prestabilite, sunt încurajate ca valori supunerea, conformismul. Prin contrast, familia modernă se bazează pe individualism ca valoare (chiar cu riscul destrămării familiei, ceea ce explică creșterea spectaculoasă a numărului divorțurilor și toleranța din ce în ce mai mare față de acest fenomen social);

femeia capătă independență economică, copiii au un mai mare control asupra propriului destin, obediența și conformismul devin nefuncționale¹.

Influența acestor două tipuri de societate asupra mentalităților se produce datorită intrării în funcțiune a mecanismului interiorizării, astfel încât indivizii preiau la nivel psihic caracteristicile societății în care trăiesc. Această idee nu are nevoie de argumentație specială. O dată preluate, aceste caracteristici pot rămâne ca trăsături psihice chiar și după ce structurile sociale s-au schimbat.

Pentru a realiza demersul empiric, am încercat să operaționalizăm conceptele de familie tradițională și modernă definite mai sus. Am considerat că mentalitatea de tip tradițional se caracterizează prin rigiditate, intoleranță, conformism, iar mentalitatea modernă prin flexibilitate, toleranță, nonconformism. Aceste caracteristici au fost utilizate în cercetare ca indicatori ai tradiționalismului (modernismului). De ce am ales acești indicatori? Să ne ocupăm de ei pe rând:

– rigiditate/flexibilitate. Această trăsătură derivă din caracterul rigid/maleabil al distribuției rolurilor în societatea tradițională, respectiv modernă;

– intoleranță/toleranță. O societate bazată pe constrângere și intoleranță va crea un om intolerant și invers; societatea tradițională exercită o constrângere mai mare asupra individului în sensul de a-l obliga să se supună status-ului său familial;

– conformism/nonconformism. Conformismul este modalitatea de adaptare a individului la o societate ca cea de tip patriarhal. Prin nonconformism înțelegem tendința individului de a-și manifesta personalitatea, modul propriu de a fi, lucru posibil în mai mare măsură în societatea modernă decât în cea tradițională.

Din motive de economie a prezentării, ne vom ocupa în acest articol doar de doi dintre indicatorii tradiționalismului/modernismului utilizați în cercetare: in/toleranța față de homosexualitate și in/toleranța față de sexualitate în general. De ce am ales acești indicatori? La noi în țară regimul comunist a instituit un tabu al sexualității, ținând această latură a vieții oamenilor sub un control sever. Câteva urmări: controlul nașterilor a legat în mod artificial și inseparabil sexualitatea și reproducerea; capacitatea de verbalizare și conștientizare a aspectelor ce țin de sexualitate a fost foarte redusă datorită inexistenței unui sistem organizat de educație sexuală, limitării extreme a posibilităților de intervenție psihoterapeutică în cazuri de disfuncționalitate, cenzurii la nivelul mass-media.

Pentru a clarifica mai bine poziția teoretică pe care am adoptat-o, vom prezenta câteva puncte de vedere consacrate:

I.A. Homosexualitatea este o formă de manifestare a sexualității cultural determinată, la fel ca și heterosexualitatea "Credința că heterosexualitatea este singura formă naturală a expresiei sexuale e trasată într-un cadru cultural care definește heterosexualitatea ca obligatorie și homosexualitatea ca deviantă sau

¹ R. Wesley s.a., *Family Science*, Published by Alexander's, 1989, p. 39-53.

patologică" (Rich)². În concluzie, noțiunile de normal și patologic sunt încărcate de relativism;

B. Dacă noțiunile sunt cultural determinate, comportamentul sexual se învață. Unii autori iau ca sprijin pentru teoria învățării pe care o susțin un argument din etologie: Lorenz arată că puii de maimuță aleg ca partener sexual obiectul pe care l-au văzut în primele ore după naștere³. Alt argument folosit este următorul: copiii preșcolari au țeluri heterosexuale chiar înainte de ști ceva despre relațiile sexuale ca atare (învățarea rolului)⁴;

C. Corespunzător celor enunțate, societățile care incriminează comportamentul homosexual o fac din considerente de ordin demografic; ele descurajează orice manifestare sexuală care nu permite reproducerea⁵. Prescripțiile culturale au definit sexul în mod tradițional în primul rând în termenii monogamiei heterosexuale; ca urmare, înțelegerea noastră asupra sexualității a făcut să fuzioneze sexualitatea și reproducerea⁶.

Atragem atenția în special asupra punctului C. căci cei doi autori citați prezintă un punct de vedere care implicit face legătura între descurajarea homosexualității și societatea de tip patriarhal. Acestui tip de societate îi sunt specifice controlul nașterilor și elaborarea de legi antiavort⁷. Într-o asemenea societate se creează o intoleranță a indivizilor față de homosexualitate ca urmare a interiorizării prescripțiilor culturale.

II. Sexualitatea în general. 1. Ca și în cazul homosexualității, reprimarea declanșează reacția de intoleranță în individ. Referitor la mecanismul psihic prin care se creează această respingere, Freud a consacrat termenul de refulare care se referă la respingerea reprezentării nepermise din conștient în inconștient concomitent cu retragerea investiției afective care fusese atașată acestei reprezentări⁸.

2. Un aspect care ne-a atras atenția în literatura de specialitate a fost cel referitor la condiția femeii în societatea patriarhală, datorită faptului că în cercetarea noastră am avut în vedere deosebirile de mentalitate în funcție de variabila sex.

a. "Relația bărbați-femei este baza cea mai profundă a tuturor relațiilor de inegalitate" (G. Balandier, *Anthropologiques*, Paris, P.U.F., 1974, p. 57); "Diviziunea muncii este înrădăcinată în brutalizarea sexului slab de către cel

² Margaret L. Andersen, *Thinking about Women, sociological perspectives on Sex and gender*, London, MacMillan Publishing Company, 1988, p. 62.

³ Carlfred B. Broderick, *Marriage and the Family*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1988, p. 41.

⁴ Idem, p. 43.

⁵ Idem, p. 40.

⁶ Idem, p. 40.

⁷ Idem, p. 61.

⁸ Idem, p. 3.

⁸ Sigmund Freud, *Die Verdrängung* în Werksausgabe in zwei Bänden, Fischer Verlag, 1978, Band 1, p. 441.

tare” (B. Malinowski în S. Moscovici, *La societate contre nature*, 10/18, 1972, p. 321)⁹

b. Wilhelm Reich se referă la societatea patriarhală (ale cărei caracteristici le regăsește la un mod accentuat în regimurile de tip dictatorial) ca la o societate bazată pe reprimarea sexuală a femeilor și a copiilor de către bărbați. Dependența femeilor și a copiilor față de bărbat se asigură prin eliminarea la ei a conștiinței că sunt ființe sexuale. “Acele femei care sunt aduse la situația de refulare liniștită, modestă, nu numai că suportă dependența dar mai ales o aprobă”¹⁰. În acest mod, spune Horkheimer pe aceeași linie, “femeia se înclină în fața legii familiei patriarhale și astfel ea devine un factor de reproducere a autorității în societate”¹¹.

3. Vom explica aici un termen pe care l-am folosit pentru a indica una din dimensiunile indicatorului toleranță față de sexualitate. Termenul este “atitudine antireducționistă”. Am ales această formulare pentru a indica o anumită înțelegere a sexualității și anume, adoptarea unui punct de vedere cuprinzător care înglobează atât aspectele biologice cât și pe cele psihice ale acesteia. Această atitudine antireducționistă se asociază cu toleranța față de sexualitate. Persoanele intolerante tind să aibă o atitudine reducționistă, să reducă sexualitatea la aspectele ei biologice, și aceasta nu numai în concepție dar și în comportament. Există cercetări care au descoperit că atitudinea libertină, de refuz al oricărei cenzuri și autocenzuri se învecinează cu intoleranța, cu autoritarismul cu rigiditatea. Într-o cercetare realizată de cercetătorii americani asupra relației dintre autoritatea părintească și atitudinea adolescenților față de sexualitate s-a constatat că presiunea parentală către castitate este un predictor puternic al implicării sexuale a copiilor. În mod surprinzător, copiii cu părinți cel mai puțin permissivi sunt mai implicați sexual decât cei cu părinți restrictivi, dar nu în mod extremist. Autorii arată că la primii dintre ei sexul este de fapt o formă de frondă (Miller și colab., 1986)¹².

Ipotezele cercetării au fost următoarele:

1. Aspectele care se bucură de o mai mare aprobare socială presupun o toleranță mai mare și invers (relație direct proporțională între controlul social și intoleranță).

2. Intoleranța este mai mare la muncitori comparativ cu intelectualii și studenții, la vârstnici comparativ cu tinerii, la femei comparativ cu bărbații. Potrivit poziției teoretice pe care ne-am situat, am considerat că societatea a exercitat (mai ales în trecut) un control social mai mare asupra acelor categorii de vârstă, profesională și de zex care au, ca urmare a acestui fapt, o intoleranță mai mare. Credem că motivele au fost diferite: în cazul muncitorilor este vorba despre descendența rurală a celor mai mulți dintre ei ca urmare a procesului de industrializare forțată realizată de regimul comunist. Or, descendența rurală

⁹ Eugen Enriquez, *De la horde à l'Etat*, Paris, P.U.F., 1986, p. 211.

¹⁰ Dietrich Haensch, *Repressive Familienpolitik*, Hamburg, Rowohlt Verlag, 1969, p. 49.

¹¹ *Idem*, p. 57.

¹² Carlfréd B. Broderick, *Op. cit.*, p. 67.

presupune legătura cu societatea de tip patriarhal. Populația vârstnică are o relație similară ținând cont de descendența rurală a majorității populației vârstnice (urbanizarea masivă fiind indusă tot de către regimul comunist). În ce privește partea ipotezei referitoare la femei, explicația se găsește mai sus. Adăugăm în plus presupunerea că urmele inegalității de tip patriarhal sunt încă prezente în societatea noastră.

Indicatorii. Indicatorul in/toleranță față de homosexualitate a avut acoperire la nivelul unui singur item; corespunzător cu acesta, chestionarul, care a cuprins un număr mai mare de itemi, a inclus o întrebare cu două variante de răspuns disjunctive (homosexualitatea înțeleasă ca anormalitate versus manifestare în plan sexual la fel ca oricare alta).

Indicatorul intoleranță față de sexualitate a fost conceput ca un indicator complex care are mai multe dimensiuni: autoritarismul, intoleranța propriu-zisă, vulnerabilitatea, conformismul, lipsa atitudinii deschise, atitudinea reduționistă. Câteva explicații sunt necesare și ele vor fi făcute mai ușor dacă ne vom referi direct la itemi. Am folosit 15 itemi pe care i-am extras dintr-un chestionar de interpretare a nevoilor și atitudinilor sexual-afective adaptat de I. și N. Mitrofan¹³ apud *Inventar de atitudini față de sexualitate* (Eysenck). Am extras doar itemii privitori la atitudinea față de sexualitate căci aceasta corespundea scopurilor cercetării, omițând idemii privitori la nevoile sexual-afective și care ar fi solicitat subiecții să se refere la propria lor viață sexual-afectivă. Cei 15 itemi aleși au corespuns dimensiunilor menționate mai sus, repartizându-se astfel: autoritarism - 3; intoleranța propriu-zisă - 6; vulnerabilitate - 1; conformism - 1; lipsa atitudinii deschise - 2; atitudine reduționistă - 2.

Autoritarismul a presupus implicarea ideii de autoritate în relațiile dintre sexe, în sensul că autoritatea emană de la bărbat și presupune o mai mică libertate sexuală a femeii. Vulnerabilitatea se referă la lipsa de libertate în exprimarea sentimentelor față de sexul opus (o consecință a relațiilor de autoritate). Conformismul se referă la descurajarea relațiilor sexuale premaritale (plecând de la relația stabilită în societatea patriarhală între sexualitate și reproducere). Atitudinea deschisă vizează atât manifestările sexuale cât și verbalizarea legată de acestea și presupune o atitudine neinhibată față de sexualitate și lipsa de preconcepții. Termenul de atitudine antireduționistă a fost explicat deja.

Eșantion. Cercetarea empirică a cuprins un număr de 400 de subiecți, respectiv 200 de cupluri conjugale. Membrii fiecărui cuplu au completat fiecare câte un chestionar. Pentru a pune în probă ipotezele, am apelat la o eșantionare pe cote: 50 cupluri de studenți, 50 cupluri de intelectuali cuprinși între 45 și 60 de ani, 50 cupluri de muncitori până în 30 de ani și 50 cupluri de muncitori între 45 și 60 de ani.

Rezultate. Indicatorul toleranței față de homosexualitate a relevat un nivel al intoleranței destul de ridicat: 320 de subiecți (80%) consideră că

¹³ Iolanda Mitrofan, Nicolae Mitrofan, *Familia de la A ... la Z*, București, Editura științifică, 1991, p. 275-277.

homosexualitatea este o anormalitate și 66 subiecți (16,5%) consideră că aceasta este un mod de manifestare sexuală la fel cu oricare altul. La acest indicator nu am sesizat deosebiri semnificative între subiecți după profesie și sex ci numai după vârstă: am obținut o asociere semnificativă între variabila vârstă și răspuns. Procentual: 88,8% dintre vârstnici și 71,3% dintre tineri consideră homosexualitatea o anormalitate, în schimb 8,6% dintre vârstnici și 24,3% dintre tineri o consideră o manifestare în plan sexual la fel cu oricare alta. Este aceasta o urmare a modernizării treptate a societății? Raportul temporal care există între tradițional și modern pe de o parte și între generații pe de altă parte ar fi un argument în favoarea unui răspuns pozitiv la această întrebare. Pentru mai multă certitudine ar fi însă nevoie de cercetări suplimentare.

Am obținut rezultate interesante mai ales la indicatorul toleranță față de sexualitate în general.

Concluziile la care am ajuns în ceea ce privește situația generală, la nivelul întregului eșantion, sunt următoarele:

a. Cercetarea noastră relevă o apropiere între autoritarism și intoleranță față de sexualitate; să concretizăm:

– pe cupluri: media celor trei itemi care măsoară atitudinea de tip autoritarist este de 16,3% (în medie 16,3% dintre cuplurile concordante, adică cele în care cei doi parteneri au avut același răspuns, au dovedit atitudine de tip autoritarist); media celor șase itemi care măsoară intoleranța propriu-zisă este de 13%.

– la indivizi luați separat, media care exprimă autoritarismul este de 34% iar cea care exprimă intoleranța propriu-zisă este de 27,6%.

b. Am remarcat că există o apropiere între toate mediile pe care le-am realizat deci între toate aspectele care am considerat că se referă la toleranță (intoleranță) față de sexualitate ceea ce credem că justifică reunirea lor pe această coordonată. Să exemplificăm:

Tabelul 1

Medii ale itemilor care măsoară intoleranța față de sexualitate. Cupluri
(procentele se referă la % din total cupluri)

Nr. crt.	Itemi	Nr. itemilor	Media %
1.	Autoritarism	3	16,3
2.	Intoleranța propriu-zisă	6	13,0
3.	Vulnerabilitatea	1	15,0
4.	Conformism	1	19,0
5.	Lipsa atitudinii deschise	2	14,7
6.	Atitudine reducionista	2	5,0

Media generală care s-a realizat din toți cei 15 itemi este de 13,4. Ea exprimă faptul că 13,4% din totalul cuplurilor manifestă toleranță față de sexualitate iar 31,6% din totalul cuplurilor sunt neconcordante (cupluri în care unul dintre parteneri este tolerant iar celălalt intolerant):

Tabelul 2
Medii ale itemilor care măsoară intoleranța față de sexualitate. Indivizi

Nr. crt.	Itemi	Nr. itemilor	Media %
1.	Autoritarism	3	34
2.	Intoleranța propriu-zisă	6	27,6
3.	Vulnerabilitate	1	33,2
4.	Conformism	1	41,2
5.	Lipsa atitudinii deschise	2	28,1
6.	Atitudine reduționistă	2	15,4

Media generală este în cazul indivizilor de 28,6% ea exprimă faptul că 28,6% din toți indivizii manifestă intoleranță față de sexualitate. 67,6% dintre indivizi manifestă toleranță față de sexualitate și 3,8% reprezintă nonrăspunsurile.

Având în vedere procentele ridicate care exprimă toleranță, putem aprecia aceasta ca pe o dovadă de modernism.

Dincolo de aceste observații cu caracter general, am remarcat un amănunt care mi s-a părut interesant la nivelul itemilor referitor la toleranța față de manifestările erotice și atitudinea antireduționistă (unul dintre ei). Ambii se referă la aspectele subliniate ale sexualității și sunt singurii care atestă nivelul foarte ridicat (aproape maxim) de toleranță (95,2% și 53,7% în cazul indivizilor, 91,5% și 89,5% în cazul cuplurilor). Acest aspect pare să sugereze că toleranța este mai mare când este vorba despre aspecte care se bucură de mai mare aprobare socială ceea ce confirmă, credem, ideea relației dintre toleranța față de sexualitate și controlul social.

Comparația între grupele divizate după profesie și vârstă nu a relevat o relație semnificativă între categoriile respective și răspuns. În schimb, am obținut rezultate interesante calculând mediile itemilor care măsoară intoleranța față de sexualitate.

Tabelul 3

Mediile itemilor care măsoară intoleranța față de sexualitate. Scoruri ale indivizilor în funcție de variabilele profesie și vârstă %

Itemii	M	I	S	T	V	Media generală pe eșantion
Autoritarism	37,8	31,9	29,4	36,9	40,6	34,0
Intoleranța propriu-zisă	31,1	23,9	24,0	26,3	29,0	27,6
Vulnerabilitate	34,5	29,6	30,4	33,2	33,0	33,2
Conformism	51,0	40,8	22,5	33,7	48,7	41,2
Lipsa atitudinii deschise	33,5	32,1	14,7	18,8	37,5	28,1
Atitudine reduționistă	20,1	12,7	8,8	15,1	16	15,4
Media celor 15 itemi	32,8	26,6	22,1	26,8	32,3	28,6

Aceste rezultate ne impun câteva concluzii.

1. Atitudinea față de sexualitate se diferențiază potrivit așteptărilor noastre. Mediile de mai sus arată că gradul de intoleranță cel mai ridicat între categoriile profesionale îl au muncitorii iar între categoriile de vârstă, vârstnicii.

2. În ceea ce-i privește pe muncitori, nu știm în ce măsură această situație se datorează presupusei migrații de la sat la oraș (această presupunere ne-a făcut să introducem ipoteza tradiționalismului lor mai accentuat) și în ce măsură nivelul de cultură mai scăzut în comparație cu cel al intelectualilor și studenților. Ne atrage însă atenția cifra ridicată a conformismului la această categorie. Itemul respectiv se referă la relațiile sexuale premaritale. Nu este de neglijat că 51% dintre muncitorii investigați care locuiesc în oraș, mai precis în capitala țării, sunt împotriva acestor relații. Acest item măsoară conformismul, în opinia noastră pentru că el include ca prepoziție tacită ideea că viața sexuală este justificată numai de cadrul instituționalizat. De ce? Din necesitatea apariției copiilor. Acesta este de fapt punctul de vedere tradițional. Răspândirea în societatea modernă a familiei monoparentale face impropriu acest raționament.

Rămâne însă neexplicat aici faptul acesta: măsura în care muncitorii sunt mai tradiționaliști și căror factori se datorează aceasta? Ce pondere au factorii respectivi?

3. Nu ne miră diferența dintre tineri și vârstnici. În măsura în care societatea noastră s-a modernizat, înnoirea structurilor mentale s-a putut face cu atât mai mult cu cât vârsta a fost mai scăzută. Restructurările în plan psihic sunt aproape imposibile dincolo de un anumit prag de vârstă. Se pare că putem descoperi chiar la nivelul acestui eșantion modernizarea treptată a societății noastre; itemii referitori la conformism și lipsa atitudinii deschise indică diferențe destul de mari între intelectuali și studenți cât și între tineri și vârstnici în general (de altfel chiar mediile generale arată diferență între categoriile acestea).

4. Dintr-o altă perspectivă privind lucrurile, apare iarăși întrebarea: cât vor păstra tinerii din actualul mod de a gândi în viitor? Ne gândim la posibile identificări cu generațiile mature și mai punem o problemă: în ce măsură teoria identificării, care este de sorginte psihologică, poate fi aplicată grupurilor sociale? Ce relație se poate stabili între această teorie și teoria sociologică a reproducerii sociale?

Deosebiri parțiale au reieșit și la categoriile divizate după sex. Ce au indicat rezultatele? Testul de asociere indică o diferență semnificativă doar la unul dintre itemii ce măsoară intoleranța. Este vorba despre toleranța față de emoțiile sexuale, care, rezultă din procente, este mai mare la bărbați decât la femei, situație care confirmă așteptările: în timp ce 31,5% dintre bărbați relevă prin răspuns această intoleranță, procentul femeilor la același punct este de 42% (dintre femei).

Mediile itemilor care măsoară intoleranța au scos însă în evidență deosebiri între bărbați și femei confirmând așteptările noastre.

Tabelul 4

Medii ale itemilor care măsoară intoleranța față de sexualitate. Scoruri ale indivizilor în funcție de variabila sex. %

Item	B	F	Media generală pe eșantion
Autoritarism	34,5	33,5	34,0
Intoleranța propriu-zisă	25,9	29,3	27,6
Vulnerabilitate	26,5	39,5	33,2
Conformism	33,0	49,0	41,2
Lipsa atitudinii deschise	25,5	30,7	28,1
Atitudine reduționistă	19,2	11,7	15,4
Media celor 15 itemi	27,2	30,0	28,6

Ce ne arată aceste date?

1. Un grad de intoleranță față de sexualitate mai mare la femei, dovedit de mediile generale.

2. Autoritarismul este ușor mai scăzut la femei, ceea ce credem că reprezintă de asemenea o confirmare a ipotezei. Autoritarismul ridicat la bărbați dovedește o interiorizare a cerinței societății tradiționale cu privire la rolul lor dominator.

3. Femeile obțin în schimb scoruri mai mari la toți ceilalți itemi care măsoară intoleranța (cu excepția ultimului de care ne vom ocupa imediat), confirmând imaginea tradițională despre ele. Remarcăm scorul destul de ridicat în comparație cu cel al bărbaților la itemii măsurând vulnerabilitatea și conformismul. Ceea ce este relativ ușor de explicat, credem, pentru că atitudinea conformistă este în general o reacție de apărare a celor ce se simt slabi, mai puțin stăpâni pe ei înșiși.

4. Atitudinea reduționistă este întâlnită în schimb la bărbați. Credem că aceste date vin în acord cu prezentarea teoretică pe care am realizat-o. Mai exact, este vorba despre specificul feminin la care se referă diverse concepții cu caracter psihologic, despre capacitatea femeilor de a îmbogăți și sublima trăirile instinctuale. O cercetare publicată în *Psychology Today* în 1983 arată că 44% dintre femei și doar 29% dintre bărbați susțin că sexul fără iubire este inacceptabil sau, dacă este, nu produce satisfacție¹⁴.

Concluzii:

1. Cercetarea pe care am efectuat-o a avut un caracter prospectiv, nefiind centrată pe surprinderea de relații cauzale. Investigarea psiho-sociologică a unor indicatori ca cei de care ne-am ocupat în acest articol, toleranța față de homo/sexualitate este abia la început în țara noastră. În plus, ne-am centrat cercetarea pe aspectele percepției, având deci o posibilitate restrânsă în ceea ce privește cunoașterea atitudinii față de homo/sexualitate. Ne referim la faptul că o altă cale (poate cea mai importantă) de cunoaștere a acestei atitudini este cu ajutorul unor indicatori obiectivi care privesc viața afectiv-sexuală a celor intervievați.

¹⁴ Carlfred B. Broderick, *Op. cit.*, p. 72.

2. Rezultatele obținute au confirmat în general ipotezele noastre: afirmând aceasta, ne referim la tendințele manifestate și nu la ponderi substanțiale, diferențierile sesizate de noi având un caracter gradual și de aceea nepermițând concluzii tranșante. Vom menționa câteva concluzii care, deci, se referă doar la niște tendințe.

3. Cercetarea noastră a confirmat ipoteza cu privire la existența unei relații între gradul de toleranță și nivelul controlului social. De exemplu, toleranța față de sexualitate s-a dovedit a fi - în cazul subiecților investigați - mult mai mare decât toleranța față de homosexualitate, aceasta din urmă reprezentând o formă de manifestare a sexualității care are încă un grad foarte scăzut de aprobare socială. Un alt exemplu: subiecții au dovedit toleranță mai mare față de aspecte ale sexualității cu caracter sublimat: tandrețea (intoleranța față de aceasta am măsurat-o prin dimensiunea atitudine reduționistă).

4. Tendențial s-au manifestat deosebiri între categoriile profesionale, de vârstă și sex în sensul pe care l-am anticipat prin ipoteze.

5. Cercetarea a pus în lumină o îmbinare între tradițional și modern, faptul că realitatea socială studiată este foarte complexă, diversă, contradictorie.

BIBLIOGRAFIE

1. MARGARET ANDERSEN, *Thinking about Women. Sociological Perspectives on Sex and Gender* London, Macmillan Publishing Company, 1988
2. B. CARLFRED BRODERICK, *Marriage and the Family*, Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1988
3. SIGMUND FREUD, *Female Sexuality. Sexuality and the Psychology of Love*, Collier Books Edition, 196: